

Розділ 6. Тактична підготовка (10 годин).

Тема 1. Основні риси загальновійськового бою (2 години уроку).

Питання 1. Поняття військового мистецтва.

Питання 2. Характерні риси сучасного загальновійськового бою.

Питання 3. Обов'язки військовослужбовця в бою

Питання 1. Поняття військового мистецтва.

Воєнне мистецтво - галузь воєнної науки, яка вивчає воєнні дії та організоване застосування військових формувань, озброєння і військової техніки у ході воєнних, антитерористичних, партизанських, миротворчих дій та збройної боротьби загалом.

Воєнне мистецтво розподілене на три складові елементи:

Тактика - найбільш масова галузь військового мистецтва. Давньогрецькою тактика - мистецтво шикуння військ. Тактика охоплює теорію і практику підготовки і ведення бою.

Тактична підготовка є основою польового вишколу особового складу підрозділів і частин, їй підпорядковане вивчення всіх інших предметів бойової підготовки. Вона об'єднує в єдиний комплекс знання, вміння та навички, здобуті військовослужбовцями на заняттях із вогневої, технічної, інженерної, стройової і фізичної підготовки та інших навчальних предметів. Критерієм тактичної підготовки особового складу підрозділів і частин є перемога в бою.

Війна - складне суспільно-політичне явище, пов'язане з розв'язанням протиріч між державами, народами, національними і соціальними групами з переходом до застосування засобів збройної боротьби, що відбувається у формі бойових дій між їхніми збройними силами. За виразом видатного військового теоретика і реформатора прусського генерала Карла Філіпа Готліба фон Клаузевіца (1780-1831), "війна є продовженням політики іншими засобами".

На сьогодні визначають такі види війни:

Гібридна війна - війна, основним інструментом якої є створення державою-агресором у державі, що обрана для агресії, внутрішніх протиріч та конфліктів з наступним їх використанням для досягнення політичних цілей агресії, які досягаються звичайною війною.

Типові компоненти гібридної війни:

- інформаційна війна, що створює внутрішні суспільні протиріччя;
- економічна війна, створення економічних проблем та порушення економічних зв'язків;
- підтримка кримінальних явищ, терористичних, радикальних та сепаратистських рухів;
- прагнення держави-агресора уникнути публічної участі в конфлікті, її намагання представити себе як миротворця, арбітра;
- намагання залучити до участі в конфлікті треті країни для створення пропагандистської "ширми";
- створення, підготовка та матеріально-технічне забезпечення незаконних збройних формувань, керівництво їх діями з узгодженням для досягнення власних цілей;
- локальне обмежене застосування власних збройних сил держави-агресора;
- неприхована агресія під приводом так званої миротворчої місії.

Гібридна війна характеризується легкістю та швидкістю переходу від партизанської та терористичної тактики до традиційних форм збройної боротьби або їх поєднанням. Яскравий приклад гібридної війни - дії Росії в Грузії, в Криму та на сході України.

Громадянська війна - військова боротьба за владу між громадянами одного суспільства чи країни або, рідше, між декількома країнами, утвореними на уламках раніше єдиної держави. Від повстань, бунтів, заколотів громадянська війна відрізняється масштабами та інтенсивністю військових дій. Громадянська війна характеризується тривалістю, значною кількістю жертв та витратою ресурсів. Під час громадянських війн сторони застосовують регулярні збройні сили, відповідно політично орієнтовані.

Женевські конвенції визначають критерії "збройних конфліктів неміжнародного характеру", куди входять громадянські війни: повстала сторона володіє частиною національної території; цивільні органи влади повсталі сторони фактично контролюють населення на визначеній території держави; повстала сторона повинна мати певне міжнародне визнання як одна зі сторін війни; уряд використовує регулярні війська для боротьби проти повсталіх, організованих як збройна сила.

Беручи до уваги вищенаведені критерії, можна визначити поведінку Росії стосовно конфлікту на сході України - використання всіх методів інформаційної війни для переконання світового співтовариства в тому, що в Україні йде громадянська війна. До того ж, основні зусилля зосереджуються на переконуванні у відсутності будь-яких зв'язків із керівництвом ніким не визнаних "республік", постачання озброєння і військових матеріалів, безпосереднім керівництвом незаконних збройних формувань та участю своїх регулярних військ у бойових діях.

Вітчизняна війна - відповідь на неспровокований напад на своїй території з метою примушення ворога до звільнення захоплених територій. Важливою ознакою вітчизняної війни є активна участь у ній цивільного населення (добровольчі формування, партизанський рух тощо).

Справедлива війна - морально допустима війна, що відповідає певним критеріям:

- війна повинна бути оголошена з дотриманням юридичних норм;
- війна повинна носити оборонний характер задля захисту національного суверенітету і територіальної цілісності, безпеки громадян. Допускають ведення війни за межами своєї країни, якщо це відповідає її завданням;
- кінцевою метою війни повинен бути мир та безпека для всіх її учасників;
- переможець повинен проявляти великодушність до переможених, не допускати репресій щодо рядових її учасників та населення;
- така війна повинна бути останнім засобом, їй передують чіткий комплекс політичних, економічних і гуманітарних заходів з боку держави-ініціатора та міжнародних установ;
- війну не повинно заперечувати міжнародне співтовариство.

Тотальна війна - крайня форма збройного насильства. Тотальна війна не обмежена лише військовими цілями, вона призводить до масових втрат цивільного населення, руйнації економічного та культурного потенціалу країн-учасниць.

Основою збройної боротьби є воєнні дії. Воєнні дії - організоване застосування військ, сил і засобів для виконання військових завдань на суші, на морі, в повітрі, в космосі у таких формах:

Військова кампанія - етап війни, в процесі якої досягають її проміжної мети. До військової кампанії входить низка операцій. Прикладом військової кампанії є Африканська кампанія Німеччини в роки Другої світової війни.

Військова операція - дії стратегічними (оперативно-стратегічними) угрупованнями - фронтами (групами армій), арміями (армійськими корпусами) на театрі воєнних дій або на окремому напрямі у визначеному районі в обмежених часових рамках (Нормандська операція військ союзників з висадки в Європі (1944), Операція об'єднаних сил в Україні (2018)).

Битва - сукупність боїв, що переважно визначає результат військової операції. Битва характеризується обмеженнями в просторі й часі, залученням лише частини, навіть і значної, наявних на театрі воєнних дій або напрямі сил військ (битва за Фалуджу в Іраці в 2004 р.).

Бій - основна форма бойових дій підрозділів, частин і з'єднань - є сукупністю узгоджених за метою, завданнями, місцем і часом дій бойових формувань усіх видів збройних сил, формувань бойового, технічного і тилового забезпечення та маневру, що ведуться згідно з єдиним замислом і планом для виконання тактичних завдань.

Систематичні бойові дії - одна з форм оперативного застосування родів військ, сил (ВПС, ППО, ВМС, ССО тощо). Бойові дії ведуть у проміжках між операціями з метою безперервного впливу на противника, скоювання його дій та нанесення йому втрат.

Загальновійськовий бій - різновид бою, який ведуть об'єднаними зусиллями військові частини і підрозділи різних родів військ та спеціальних військ Сухопутних військ у взаємодії з іншими видами Збройних Сил України, а також органами і підрозділами інших військових формувань та правоохоронних органів. Основними видами загальновійськового бою є оборонний і наступальний бій.

Складовими елементами загальновійськового бою є: удар, вогонь і маневр.

Удар - одночасне ураження військ та об'єктів противника потужною дією на них зброї або військ. Залежно від засобів, що застосовують, удари поділяють на вогневі та удари військами (силами).

Вогонь - ураження противника стрільбою з різних видів зброї.

Вогонь розрізняють:

- за тактичними завданнями, які вирішують - на знищення, придушення, виснаження, руйнування, задимлення (засліплення), освітлення;
- за видами зброї - зі стрілецької зброї, гранатометів, танків, бойових машин піхоти (бронетранспортерів), гармат, мінометів, протитанкових ракетних комплексів, зенітних ракетних, зенітних ракетно-артилерійських, зенітних артилерійських комплексів;
- за способами ведення - прямим, напівпрямим наведенням, із закритих вогневих позицій;
- за напруженістю - короткочасний (поодинокими пострілами, короткими або довгими чергами), безперервний, кинджальний, швидкий, методичний, залповий;
- за напрямком стрільби - фронтальний, фланговий, перехресний;
- за способами стрільби - з місця, з короткої зупинки, з ходу, з борта, з розсіюванням по фронту, з розсіюванням у глибину, по площині та ін.;
- за видами - по окремії цілі, зосереджений, загороджувальний, багаточаровий, багатоярусний тощо.

Вогонь є основним способом знищення противника в загальновійськовому бою. Він може вестись окремим вогневим засобом або зосередженим вогнем підрозділу.

Маневр - організоване пересування підрозділів у ході бою (дій) з метою зайняття вигідного положення стосовно противника і зосередження необхідних сил і засобів на новому напрямку (рубезі, районі), відведення підрозділів з-під ударів противника, а також перенесення (зосередження) вогню для найбільш ефективного ураження противника. Залежно від складу сил і засобів маневр здійснюється підрозділом та вогнем.

Видами маневру підрозділом є: охоплення, обхід, відхід.

Охоплення - маневр, який здійснюється підрозділами для виходу у фланг противника.

Обхід - більш глибокий маневр, який здійснюють підрозділи для виходу в тил противника.

Охоплення та обхід здійснюють у тактичній і вогневій взаємодії з підрозділами, які наступають із фронту, а інколи й із тактичним повітряним (морським) десантом.

Відхід - маневр, який здійснюють підрозділи (вогневими засобами) з метою виходу з-під ударів сил противника, що переважають, недопущення оточення або для зайняття більш вигідного положення для наступних дій. Відхід проводять лише з дозволу або за наказом старшого командира.

Маневр вогнем полягає у зосередженні, розподіленні й перенесенні вогню.

Зосередження вогню - ураження однієї цілі вогнем високої щільності в короткий проміжок часу.

Розподілення вогню - одночасне ураження підрозділом декількох цілей.

Перенесення вогню - послідовне ураження цілей або перенацілювання і ведення вогню по нових цілях при їх виявленні.

Маневр повинен бути простим та виконуватися швидко і раптово для противника.

Питання 2. Характерні риси сучасного загальновійськового бою.

Взвод і відділення

Основними силами і засобами ведення загальновійськового бою є механізовані й танкові військові частини та підрозділи.

Механізований (танковий) взвод, відділення (танк) є складовими елементами механізованих, танкових підрозділів сухопутних військ Збройних Сил України:

- взвод - військове формування, складовий елемент роти;
- відділення - первинне військове формування, складовий елемент взводу.

Загалом у механізованому взводі:

Особового складу - 29, з них: офіцерів - 1; сержантів - 4; солдатів - 24; БМП - 3 од.; РПГ-7 - 3 од.; 7,62 мм КК - 1 од.; 5,45 мм РКК - 2 од.; 7,62 мм СГД - 3 од.; 5,45 мм АК - 23 од.; 9 мм ПМ - 1 од.

Під час ведення бою механізований взвод (відділення) застосовує вогонь зі зброї БМП (БТР), автоматів, кулеметів, снайперських гвинтівок, гранатометів, ручні гранати, а в рукопашному бою - удари багнетом, прикладом і піхотною лопаткою; танковий взвод (екіпаж танка) - вогонь із гармати, зенітного та спареного кулеметів, а під час дій поза танками - з автоматів і застосовує ручні гранати.

Вогнем із БМП (БТР) і танків знищують танки, інші броньовані машини, вогневі засоби і живу силу противника, руйнують його фортифікаційні споруди, уражають літаки, вертольоти та інші повітряні цілі на малих висотах.

Основною індивідуальною зброєю бійця є штурмові гвинтівки, снайперські гвинтівки, кулемети, гранатомети та гранати. Стрілецьку зброю застосовують для знищення живої сили та обслуг вогневих засобів противника, а також для ураження повітряних цілей на гранично малих висотах.

Снайперську гвинтівку (снайперська гвинтівка Драгунова) застосовують для знищення важливих поодиноких цілей (командного складу, спостерігачів, снайперів, обслуги вогневих засобів) противника, а також для ведення вогню по приладах прицілювання та спостереження бойових машин, виведення з ладу приладів систем розвідки, управління вогнем та зброєю противника.

До військ Збройних Сил України та інших силових структур нашої держави почала надходити нова або модернізована стрілецька зброя українського виробництва ("Форт-221» та "Форт-222», модернізований АК-74, снайперська гвинтівка VPR-308).

Протитанкові гранатомети і реактивні протитанкові гранати застосовують для знищення танків та інших броньованих машин (реактивна протитанкова граната РПГ-22, реактивний протитанковий гранатомет РПГ-7).

Підствольні гранатомети і ручні гранати застосовують для ураження живої сили і вогневих засобів противника, розташованих поза укриттями, у відкритих окопах, траншеях і за укриттями (у лощинах, ярах і на зворотних схилах висот). 40-мм підствольний гранатомет ГП-25, встановлений на АК-74, гранати РГН і РГО, граната Ф-1, граната РГД-5).

Питання 3. Обов'язки військовослужбовця в бою.

Кожен військовослужбовець відповідає за виконання поставленого йому завдання, утримання в постійній бойовій готовності й уміле застосування в бою зброї (озброєння бойової машини). У разі потреби він повинен бути готовим замінити товариша, який вибув зі строю.

Кожен військовослужбовець зобов'язаний:

- досконало знати способи й прийоми дій у бою, мати тверді вміння і навички в діях зі зброєю (при озброєнні бойової машини);
- знати й розуміти своє завдання, сигнали управління, взаємодію, оповіщення і порядок дій за ними;
- уміти вести розвідку противника й місцевості, під час виконання отриманого завдання постійно вести спостереження, вчасно виявляти та уражати противника;
- знати, уміти готувати до бойового застосування і використовувати в бою штатну зброю (озброєння бойової машини);
- уміти вести вогонь зі стрілецької зброї по літаках, вертольотах та інших повітряних цілях, що діють на малих висотах;

- знати порядок обладнання фортифікаційних споруд, уміти швидко обладнувати окопи й укриття (враховуючи використання вибухових речовин), здійснювати їх маскуванню;
- знати способи захисту від зброї масового ураження і високоточної зброї противника;
- уміло використовувати захисні й маскувальні властивості місцевості та місцевих предметів, засоби індивідуального захисту і захисні властивості машин;
- уміти долати загородження і перешкоди, встановлювати і знешкоджувати міни;
- проводити спеціальну обробку;
- без дозволу командира не залишати свого місця в бою;
- у разі поранення або ураження радіоактивними, отруйними речовинами, біологічними засобами вживати необхідні заходи само- і взаємодопомоги та продовжувати виконувати завдання;
- швидко і спритно споряджати патронами обойми, магазини, стрічки; стежити за витратою боєприпасів і заправки БМП (БТР), танка паливом, вчасно доповідати своєму командиру про витрати встановлених норм запасу боєприпасів і наявності пального;
- у разі пошкодження БМП (БТР), танка швидко вживати заходів щодо їх відновлення;
- стійко і завзято діяти в обороні, сміливо і рішуче в наступі;
- проявляти хоробрість, ініціативу і спритність у бою, надавати допомогу товаришам, не залишати особисту зброю за будь-яких умов.

Кожен сержант і солдат зобов'язаний захищати командира в бою, у разі його поранення або загибелі бути готовим взяти на себе командування підрозділом.

Кожен військовослужбовець повинен знати і дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права:

- під час виконання поставленого завдання застосовувати зброю лише проти противника та його військових об'єктів;
- не нападати на осіб і об'єкти, які перебувають під захистом МГП, якщо ці особи не чинять ворожих дій, а об'єкти не використовують (не підготовлені до використання) у воєнних цілях;
- не заподіювати зайвих страждань, не завдавати більшого збитку, ніж потрібно для виконання бойового завдання;
- якщо сприяє ситуація, підбирати поранених, хворих противника та осіб, які не ведуть ворожих дій, і надавати їм допомогу;
- гуманно ставитися до цивільного населення, поважати його гідність;
- стримувати підлеглих і своїх товаришів від порушення норм МГП, про випадки їх порушення доповідати старшому командиру.

Порушення норм МГП не лише безчестить Батьківщину, але й у встановлених законом випадках тягне за собою кримінальну відповідальність.

Екіпірування солдата в бою

Окрім потужного й ефективного озброєння військовослужбовці Збройних Сил України забезпечені предметами бойового обмундирування та екіпірування (бойовим єдиним комплектом). Говорячи про екіпірування, треба знати, що сучасний стан у військах розвинених країн потребує значних витрат для забезпечення їх боєздатності. Показовим є саме досвід країн НАТО, які розробці екіпірування завжди приділяли неабияку увагу.

Кожний командир повинен стежити за станом екіпірування солдатів та правильним його використанням. До складу екіпірування входить спорядження та інше майно, призначене для військовослужбовців, яке розподіляється на частину, що носять і що возять. Для успішного ведення бою солдат озброюється та екіпірується.

До складу бойового єдиного комплекту екіпірування входять:

- головні убори за сезонами - кепі бойове (кашкет польовий), панاما літня польова, шапка-феска (шапка-підшоломник), шапка зимова;
- обмундирування - костюм літній польовий, костюм-утеплювач, костюм вітро-, вологозахисний демісезонний, куртка вітро-, вологозахисна зимова, штани вітро-, вологозахисні зимові, сорочка бойова, рукавиці демісезонні, рукавиці зимові;
- білизна - натільна літня і зимова, шкарпетки літні й зимові;
- взуття - черевики з високими берцями, бахіли утеплені, шкарпетки-вкладиші утеплювальні, капці;

- спорядження - рукавиці тактичні, окуляри захисні балістичні, беруші спеціальні індивідуальні (засоби захисту органів слуху), сумка транспортна індивідуальна, сумка-підсумок для предметів особистої гігієни, модульна всесезонна спальна система, килим спальний польовий ізоляційний, чохол до фляги індивідуальний польовий, казанок індивідуальний польовий, фляга індивідуальна польова, столовий набір індивідуальний польовий, кухоль індивідуальний складний, ніж індивідуальний табірний, ліхтарик польовий індивідуальний;
- засоби індивідуального захисту - шолом балістичний, чохол для шолома балістичного, бронежилет модульний захисний балістичний, чохол для захисного балістичного модульного жилета.

За цією Нормою забезпечують військовослужбовців усіх категорій Збройних Сил України, військовозобов'язаних, резервістів та осіб під час проходження зборів.

Викладач

В.К.Кучабський